

Огляд системи пенсійного забезпечення в Великобританії

Пенсійна система Великобританії.....	1
Розміщення активів пенсійних фондів Великобританії.....	3
Нагляд в сфері пенсійного забезпечення.....	4
Перелік ресурсів.....	5

В світовій пенсійній індустрії у розпорядженні пенсійних фондів на кінець 2003 року знаходиться близько \$15 трильйонів пенсійних активів, управління більшою частиною яких зосереджено по великому рахунку в декількох розвинутих країнах (США, Японія, Великобританія). Отже мова буде про пенсійну системи однієї з таких країн – Великобританію.

Пенсійна система Великобританії

Пенсійна система Великобританії складається з трьох компонентів:

- системи державного страхування;
- системи професійних пенсій;
- персональних пенсійних планів і пенсій.

Перший компонент являє собою забезпечену державою фіксовану суму, що гарантує мінімальну (базову) пенсію. З квітня 2002 року введена друга державна пенсія (82P), що залежить від заробітку. Державні пенсії формуються за рахунок обов'язкових внесків роботодавця (11,9% від заробітку) і працівника (10%). Внески акумулюються в Національному страховому фонді. З цих засобів виплачуються поточні пенсійні зобов'язання. Якщо засобів Національного Страхового фонду для виплат не вистачає, то держава бере відсутню суму з податкових зборів.

Тим, у кого дохід нижчий від встановленого рівня, держава виплачує гарантовану мінімальну пенсію з податкових зборів.

Другий і третій компоненти стосуються недержавних пенсій і не є обов'язковими.

Професійні пенсії призначаються роботодавцем або групою роботодавців. Це здійснюється для винагороди працівників, для залучення на підприємство нових кадрів та їх утримання, а також для одержання податкових пільг і для створення іміджу в очах громадськості. Роботодавці здійснюють внески в пенсійний фонд і оплачують адміністративні витрати. У разі, якщо роботодавець не вносить повністю всю суму внеску, яку визначено в договорі, працівники зобов'язані самотійно вносити визначений відсоток від заробітку. При цьому останні мають законне право робити

внесок, що в процентному відношенні перевищує встановлений, але не більше, ніж 15% заробітку.

Гроші направляються в пенсійний фонд, де вони накопичуються, інвестуються і виплачуються у вигляді додаткових пенсій. Розмір пенсій та інші умови визначаються правилами пенсійного плану. Фонд має податкові пільги при дотриманні визначених умов. Пенсійний фонд відділений від роботодавця.

Застосовуються схеми з визначеними виплатами, коли пенсія дорівнює частині річного доходу за останній рік, а також схеми з визначеними внесками, коли пенсія залежить від коштів, накопичених на індивідуальному рахунку і норми ануїтету. У першому випадку інвестиційний ризик несе роботодавець, у другому — працівники.

Персональні пенсії формуються незалежно від роботодавця. Працівник індивідуально накопичує майбутню пенсію в страховій компанії. Застосовується схема з визначеними внесками, при цьому пенсія залежить від індивідуального рахунку і норми ануїтету. Адміністративні витрати оплачуються за рахунок внесків.

Податкові пільги на професійні і персональні пенсії полягають у тому, що членські внески працівників у пенсійні фонди і страхові компанії проводяться до сплати податків. Внески роботодавців не обкладаються податком і компенсуються за рахунок корпоративних податків. Дохід від інвестицій пенсійних засобів здебільшого звільнений від стягування прибуткового податку і податку на прибуток.

Наприкінці минулого тисячоріччя Великобританія як і велика кількість інших країн постала перед проблемами старіння нації та неефективності роботи існуючої системи пенсійного забезпечення. І хоча питання, що стали передумовами реформування (хоча в даному випадку вірніше було б сказати „вдосконалення існуючої системи пенсійного забезпечення”), не були такими гострими та критичними як, скажімо, в Японії або Росії, Великобританія не гаючи часу приступила до рішучих дій¹.

Першим кроком реформування був ряд заходів для поступового переходу від пенсійних схем із визначеними виплатами до пенсійних схем із визначеними внесками.

Слід відзначити, що другий рівень пенсійного забезпечення (професійні пенсії) значно краще розвинутий та охоплює значно більшу частину населення ніж третій рівень – персональні пенсії. Якщо проводити паралелі із українськими пенсійними фондами, то професійні пенсії Великобританії подібні в деякій мірі корпоративним недержавним пенсійним фондам, а персональні пенсії – відкритим. В першому випадку – учасник фонду прив'язаний до свого працедавця, який здійснює відрахування до пенсійного фонду, а в другому – учасник за власні кошти може сам обрати фонд, який йому більш до вподоби.

Ще одним кроком „вдосконалення” старої системи було запровадження так званих Stakeholder pensions. Така програма спрямовані в першу чергу на

¹ згідно проспекту про світове населення за 2002 рік, розробленого UN Population Division, Великобританія серед країн Європи має найкращі демографічні прогнози (відносно співвідношення осіб пенсійного віку (>65 років) та працездатного населення). На 2050 рік прогноз такого співвідношення в Великобританії дорівнює 38% (2002 рік – 24%). Для порівняння в Іспанії - 68% (2002 рік – 24%).

осіб, які не мають можливості бути учасником пенсійної програми роботодавця та мають власні накопичення, що вони хотіли б відкласти на старість.

В цілому, такі пенсійні схеми подібні до участі в відкритому пенсійному фонді, але з певними відмінностями. Так, наприклад, обмежений розмір максимальних щорічних відрахувань за такою пенсійною схемою - £3,600. Це обмеження стосується осіб, що не мають постійного джерела заробітку, але воно може бути збільшене для осіб, які відповідають певним вимогам (рівень доходу, вік і т.д.). В той час спільною рисою із відкритими пенсійними фондами є те, що внески за такою схемою можуть сплачуватись на користь третьої особи.

Існують певні вимоги щодо таких пенсійних схем:

- оплата послуг за управління такою схемою не може перевищувати 1% від загальних активів фонду;

- мінімальний розмір пенсійного внеску не може бути встановлений вище за £20.

- внески можуть щотижневими, щомісячними, сплачуватись одноразово або в інші інтервали;

- додаткові послуги та оплата таких послуг, непередбачених законодавством, мають бути опціонними та закріплюватись окремими договорами із визначенням таких послуг та тарифів на них.

Законодавчо запровадження Stakeholder pensions закріплено такими нормативними документами як „Welfare Reform and Pensions Act 1999” та „The Stakeholder Pension Schemes Regulations 2000”.

Сьогодні населення Великобританії охоплено майже на 100% базовими державними пенсіями, майже на 50% - системою професійних пенсій і близько 25% - схемою персональних пенсій.

Розміщення активів пенсійних фондів Великобританії

Наприкінці 2003 року активи пенсійних фондів Великобританії склали £709 мільярдів (близько €1,06 трильйона)¹. У порівнянні із 2002 роком цей показник зріс на 16% здебільшого завдяки стабілізації світових фондових ринків.

Пенсійна система Великобританії останнім часом знаходиться під впливом різних факторів, зокрема зміни в регулюванні та стандартах бухгалтерського обліку, запровадження в 2001 році так званих Stakeholder pensions та поступовий перехід пенсійної системи від схем із визначеними виплатами до схем із визначеними внесками.

Що стосується сукупного інвестиційного портфелю, то станом на кінець 2003 року на 67% він складається з цінних паперів (при цьому близько 30% активів розміщені в державних та іноземних цінних паперах – 27% акції, 3% облігації). Решта активів вкладається в нерухомість, хедж-фонди або знаходиться на банківських рахунках.

¹ За даними International Financial Services London

Згідно із дослідженням, проведеним консалтинговою групою Mercer Human Resource Consulting¹, інвестиційні стратегії компаній з управління активами найбільших пенсійних фондів Великобританії дещо змінюється, що дає можливість говорити про загальну тенденцію до перегляду пенсійними фондами своїх інвестиційних портфелів у порівнянні з минулим роком.

Так, поступово зменшується частка акцій з 68% до 64%. Частка іноземних інвестицій поступово зростає і в деяких портфелях складає до 40%. Також з'являється тенденція до включення до портфелю інвестицій більшої кількості облігацій. До речі, стосовно облігацій, вони стають все більш популярним інструментом не лише в Великобританії, а також в інших розвинутих країнах світу. Близько 20% пенсійних схем, що використовуються пенсійними фондами передбачають вкладання нових пенсійних внесків саме в облігації.

Якщо говорити про дохід, що заробляють компанії з управління активами в Великобританії, за 2003 рік він дорівнює 14,2%. Загалом 2003 рік був визначальним з тієї точки, що, починаючи з 1999 року, компанії з управління активами не могли забезпечити навіть позитивний дохід².

Нагляд в сфері пенсійного забезпечення

В Великобританії всі фінансові ринки - ринок кредитних послуг, страховий ринок, ринок банківських послуг, пенсійні фонди і т.д. регулюється законом про фінансові послуги та ринки (Financial Services and Markets Act) та єдиним наглядовим регулятором - Агентством з фінансових

¹ Дослідження проводилось на базі 360 пенсійних схем активи яких перевищували £25 мільйонів та загалом складають £112 мільярдів

² За даними UBS Global Asset Management

послуг (Financial Services Authority). Така модель створює уніфіковані умови функціонування цих ринків.

FSA – незалежний недержавний орган, повноваження по здійсненню нагляду та контролю якому надані зазначеним законом про фінансові послуги та ринки. До складу цього органу входять Голова, Виконавчий секретар, три директори та одинадцять членів Ради директорів (заступник Голови включно). Склад Ради директорів та керівників FSA призначається Казначейством Її Величності (Her Majesty's Treasury). Такий керівний склад визначає загальну політику нагляду та розвитку фінансових ринків, а питаннями функціонування самого органу займається Виконавчий секретар.

Свою роботу FSA розпочав в 1997 році з початком реформування системи регулювання фінансових ринків в Великобританії. В 1998 році FSA отримав повноваження по нагляду за банківською системою, переданою йому Банком Англії. Згодом до повноважень FSA додалися повноваження по нагляду за фондовим ринком, страховим та ін.

Як вже зазначалось, FSA недержавний орган, а отже він не отримує коштів з державного бюджету країни. Для фінансування своєї діяльності FSA встановлює збір для підконтрольних установ. Граничні розміри такої плати визначені законом про фінансові послуги та ринки. Збори FSA можна класифікувати наступним чином:

- 1) періодичні збори (складають основну статтю фінансування статутної діяльності органу; від £150 до £2500);
- 2) реєстраційна плата;
- 3) збори за спеціальні проекти.

FSA тісно співпрацює із Департаментом Праці та Пенсійного Забезпечення (Department for Work and Pensions), в складі якого існує підрозділ по Пенсійним послугам (The Pension Service), що займається роботою із населенням та здійснює нагляд за якістю наданих послуг в сфері пенсійного забезпечення.

Існує також наглядовий орган з професійних пенсій (Occupational Pensions Regulatory Authority), до повноважень якого входить здійснення нагляду за пенсійними схемами, їх аналіз та контроль за відповідністю законодавству. У разі значних порушень законодавства OPRA наділений повноваженнями притягувати порушників до кримінальної відповідальності. Крім того OPRA веде реєстр існуючих професіональних пенсійних схем та здійснює їх відстеження.

Перелік ресурсів

<http://www.fsa.gov.uk> - Financial Services Authority (Агентство з фінансових послуг)

<http://www.opas.org.uk> - Occupational Pensions Regulatory Authority
(Наглядний орган з професійних пенсій)

<http://www.dss.gov.uk> - Department for Work and Pensions (Департамент Праці та Пенсійного Забезпечення)

<http://www.stakeholderpensions.gov.uk> – Stakeholder pensions government site

<http://www.thepensionsservice.gov.uk> - The Pension Service part of the Department for Work and Pensions

<http://www.merceric.com> - Mercer Investment Consulting

<http://www.firstinitiative.org> – First Initiative

<http://www.ipe.com> - Investment & Pensions Europe magazine

<http://www.ifsl.org.uk> - International Financial Services, London

<http://sharingpensions.co.uk> – Sharing Pensions Consultancy agency

<http://www.ubs.com> - UBS Global Asset Management